

ПЕТРАКОВСЬКА О.С.,

д.т.н., професор, завідувач кафедри землеустрою і кадастру

ORCID: 0000-0002-9437-9730

ЧАЙКА Т.М.,

аспірантка кафедри землеустрою і кадастру

Київський національний університет будівництва і архітектури м. Київ,

ORCID: 0000-0001-7922-2607,

УДК 528.4:332.3

СУЧАСНИЙ СТАН РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

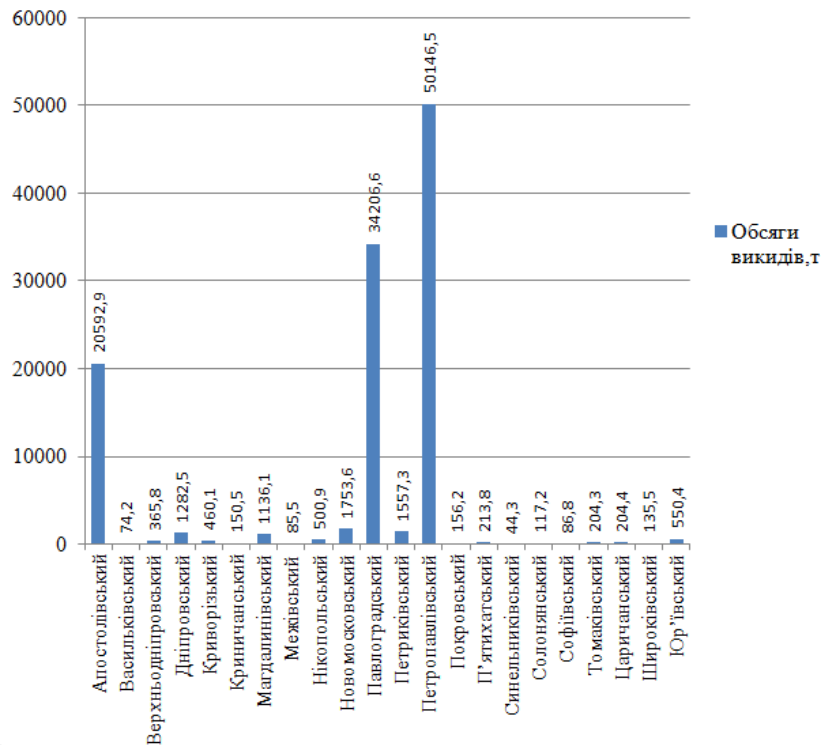
Метою роботи є проведення аналізу сучасного стану рекультивації земель на прикладі Дніпропетровської області.

Методи дослідження. В роботі використані теоретичні методи дослідження: аналізу, узагальнення.

Результати дослідження. Серед 120 видів корисних копалин, у надрах України наявні 117 в майже 20000 родовищ, з яких 95 мають промислове значення [1]. Такий потужний потенціал запасів надр визначив вагомий напрямок розвитку економічного сектору країни та основні галузі видобувної промисловості. З видобутком і використанням корисних копалин пов'язано 48% від загального обсягу промислового потенціалу країни [1]. Для оцінки розвитку економічної діяльності матеріального і нематеріального виробництва використовують значення показника валового внутрішнього продукту (ВВП). Так за результатами 2019 року, ВВП сформований за рахунок промисловості, становить 918,1 млрд. грн. або 23,1 % [2].

Близько 50% всіх загальнодержавних запасів корисних копалин знаходяться на території Дніпропетровської області [3]. В області видобувається понад 60% від всього обсягу кам'яного вугілля [4]. Незважаючи на всі наявні позитивні сторони, з економічної точки зору, діяльність пов'язана з користуванням надрами призводить до погіршення стану навколишнього середовища. Значні обсяги використання природних ресурсів і їх споживання разом із застарілою технічною базою, паралельно з розвитком урбанізації, спричинюють щорічне накопичення великої кількості відходів. За даними Державної служби статистики України [5], Дніпропетровська область займає перше місце у державі за обсягом утворення відходів за 2019 рік. Станом на 01.01.2020 р. в області накопичено понад 10,69 млрд. т промислових відходів. З них близько 7 млн. тонн припадає на відходи сформовані у породні відвали та шламонакопичувачі, утворені в наслідок діяльності вугледобувних підприємств [3].

Екологічні проблеми Дніпропетровської області також спричинені підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря. Промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт є основними джерелами забруднення повітря. У 2019 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення становили 576,9 тис. т. Частка викидів в атмосферу підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів сягає 161,2 тис т (27,9%) шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області [3]. Наведені дані свідчать про вагомий вплив саме видобувної промисловості на екологічний стан регіону. Для того, щоб у повному обсязі уявити проблему, в роботі проаналізовані дані за обсягами викидів шкідливих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел за кожним окремим районом області (рис.1.).

Рис. 1. Обсяги викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами у районах Дніпропетровської області у 2019 р

Джерело [3]

З рис.1 видно, що «лідерами» серед районів, які значно забруднюють атмосферне повітря є ті, на території яких розташовані видобувні підприємства.

Значний вплив на стан навколишнього середовища також має скид стічних вод в поверхневі водні об'єкти, який в 2019 році становив 675,0 млн. м³, з них: 200,0 млн. м³ – забруднених, 356,0 млн. м³ – нормативно чистих без очистки, 119,0 млн. м³ – нормативно очищених. За останні роки спостерігається тенденція до погіршення стану річок і водойм Дніпропетровської області. Моніторингові дослідження якості води поверхневих водойм вказують на насиченість води річок біогенними та хлорорганічними речовинами токсичної дії, мінеральних солей та інші. Ці шкідливими речовини накопичуються впродовж десятиріч, що і призвело до їх катастрофічного виснаження річок. Основною проблемою якості поверхневих вод залишається інтенсивне забруднення їх зворотними водами промислових підприємств [6].

Наслідком діяльності видобувних підприємств є утворення порушених та деградованих земель.

За діючими нормами нашого законодавства, під час відведення земельних ділянок для надрокористування висувається низка вимог щодо забезпечення раціонального землекористування. Однією з таких вимог – є обов'язкове проведення комплексу робіт з рекультивациі порушених земель, тобто повернення території її первісного стану [7]. Також такий комплекс робіт передбачено й основними вимогами до проведення гірничих робіт [8]. Нормативно-правовими актами визначені вимоги щодо повернення стану земель в первісний і у разі необхідності проведення землекористувачами заходів рекультивациі. Однак дослідження свідчать, що ця вимога практично не виконується. Відповідна ситуація викликана тим, що до 2017 року, під час проектування гірничих підприємств, не було потреби у проведенні аналізу первісного якісного стану земельних ділянок [8], а тому не можливо повернутися до того стану, який є невідомим. При цьому, слід враховувати той факт, що підприємства вугледобувної промисловості створювалися значно раніше 2017 року, отже тоді і було відведено переважну

більшість земельних ділянок для їх потреб. Саме тому, сьогодні, під комплексом робіт щодо рекультивациі порушених земель, слід розуміти дії, що несуть під собою максимальне покращення стану деградованих земельних ділянок.

Обсяги порушених, відпрацьованих та рекультивованих земель на території Дніпропетровської області наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порушені, відпрацьовані та рекультивовані землі

Землі	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Порушені, тис.га	0,062	*	*	37,95	37,95
% до загальної площі території	0,0019	*	*	1,19	1,19
Відпрацьовані, тис. га	0,0017	*	*	6,03	6,03
% до загальної площі території	0,00005	*	*	0,19	0,19
Рекультивовані, тис. га	*	0,002	0,002	4,65	4,65
% до загальної площі території	*	0,0001	0,0001	0,14	0,14

* інформація відсутня

Наведені показники свідчать про значне збільшення кількості порушених земель і водночас про те, що заходи щодо їх рекультивациі практично не проводяться.

Наукова новизна роботи полягає в конкретизація причин стану навколишнього середовища в Дніпропетровській області.

Практична цінність. Останні тенденції скорочення обсягів видобування вугілля, закриття та реорганізації шахт, перехід до альтернативних джерел використання енергії призводять до необхідності впровадження робіт щодо рекультивациі деградованих земель. Але виконання лише такого виду робіт буде недостатньо ефективним. Для того, щоб комплексно провести реструктуризацію деградованих земель, необхідно забезпечити одночасне проведення заходів щодо їх рекультивациі, вести безперервний моніторинг за таким об'єктами та проводити заходи з оцінки впливу на довкілля.

Список літератури:

1. Офіційний сайт мінеральних ресурсів України. URL: <http://minerals-ua.info/> (дата звернення: 25.04.2021).
2. Україна в цифрах. 2019: стат. зб/ Державна служба статистики України. Київ: 2020. – 44 с.
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2019 рік / Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації. Дніпро: 2020. – 320 с.
4. Звіт з оцінки непрямого внеску видобувних галузей в економіку України / Ernst & Young Global Limited. Київ: 2019. – 81 с.
5. Утворення відходів по регіонах. 2019/ Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ns/uv/arch_uv_u.htm (дата звернення: 25.04.2021).
6. Екологічний паспорт Дніпропетровської області за 2019 рік / Дніпропетровська обласна державна адміністрація. Дніпро: 2020. – 235 с.
7. Земельний кодекс України: Закон від 25.10.2001 № 2768-III // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 25.04.2021).
8. Гірничий закон України: Закон від 06.10.1999 № 1127-XIV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14> (дата звернення: 25.04.2021).